א) [כתובות מ.], ב) שם לה., ג) [מכות ד: יג:

כמובר׳ לב: לו.. ד) אי בטיח

בעי כו׳. רש"ל. ה) ולחמו

נ) ודברים כהו. ה) ורש"ל

ט (ז'פרים פטן, יו) (נע כ מ"ז], ע) [דיבור זה ל"ל אחר ד"ה מאין, י) [ד"ה

עליון.

תורה אור השלם

1. עִין תַּחָת עַיִן שֵׁן תַּחָת שן יד תחת יד רגל תחת

.2. ומכה בהמה ישלמנה

3. ולא תקחו כפר לנפש

רצח אַשר הוא רַשע

לְמוֹת כִּי מוֹת יוּמְת: במדבר לה לא

ומכה אדם יומת:

פד. כתובות לג. סנהדו כת.], ו) [שמות כה

נר מצוה א מיי׳ פ״ה מהל׳ חובל ומזיק הלכה א סמג

עשין ע טוש"ע ח"מ סי שם סעיף טו: ם ספיף טו. ג מיי׳ שם פ״ב הלכה ג סמג שם טוש״ע שם

עין משפם

:ט סעיף סעיף ע. ד ד מיי׳ שם הלכה י טוש״ע שם סעיף טו: ה הוז מיי׳ שם הלכה

שם סעיף יט: ו ח מיי׳ שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יו: ז ט מיי׳ שם פ"ג הלכה א :טוש"ע שם סעיף כד חובל הלכה ג ד ה: ב מיי׳ פ״א מהלכות רולח הלכה ד סמג לאוין קסא:

מוסף רש"י

הכל לפי המבייש. אדם בינוני המבייש בושתו קשה מאדם זולל ומאדם חשוב. בייש לפי חשיבוחו כתובות מ.).

רבינו חננאל פרק שמיני: החובל בחבירו חייב בחמשה דברים וכול׳. . תחת עין כתיב, אימא ממש. לא סלקא דעתא, חבירו נסמא עינו וכול׳, תלמ' לומ' מכה אדם ומכה בהמה, מה בהמה לתשלומין אף מכה אדם התנא מואיש כי יתן מום בעמיתו, ואי אפשר לתת מום באדם אלא בהכאה ואף על גב דלא כתיב מכה בהדיא, הנותן מום בעמיתו מכה הוא. דליכא תשלומין, ודחינן, מכה אדם קטלא הוא ואין דנין נזיקין ממיתה. אדרכה, דנין אדם מאדם. הינו דקאמ' תנא אם נפשר הינו וקאמ וונא אם נפשן לומ׳ אדרבה דנין אדם מאדם עדיף הכי הוא אומ׳ ולא תקחו כפר לנפש ולא ונקווו כפו לנפש רוצח, לנפש רוצח אינך לוקח כופר אבל אתה . לוקח כופר לראשי איברים שאינן חוזרין ואף על פי ש שהן חשובין כמיתה. ומהאי קרא הוה אמינא או בעי עיניה עוריה או בעי ניתיב, וניפרקיה. להכי איצטריך מכה מכה רוסתאי בן יהודה עין תחת עין ממון וכול׳, דחינן לה לא שנא עין גדולה לא שנא עין קטנה, נהורא

שקיל מיניה, נהורא נשקול

החובל. מכה בהמה ישלמנה וסמיך ליה ואיש כי יתן. נראה החובל. וכמה הוא יפה. שהרי הזיקו והפסידו ממון זה שאם לר"י דל"ג וסמיך ליה דהא מכח סמוכים לא דריש אלא מכח ג"ש כדאמר לקמן אנן הכאה הכאה קאמרינן ואמר נמי

> למה לי משמע דג"ש היא ולא סמוכים ועוד כי פריך בסמוך מאי חזית דילפת ממכה בהמה נילף ממכה אדם ומאי קושיא והלא מכח סמוכים הוא בא ומכה אדם אין סמוך לאיש כי יתן מום וא"ת וכיון דמג"ש קא יליף למה הולרך לאתויי קרא דמכה נפש בהמה ישלמנה ושביק קרא דמכה בהמה דמייתי לעיל וי"ל דמכה בהמה אינטריך לתנא דבי חזקיה ומאן דלית ליה דריש בריש הנחנקין (סנהדרין דף פד:) מה מכה בהמה לרפואה פטור כו' א"נ כיון דהדר ליה ממכה אדם דהוי בקטלא הדר ביה לגמרי ונקט האי קרא דמכה נפש בהמה דסמיך לאיש כי יתן מום ולפי זה מלי למגרם וסמיך ליה דמשום דסמיך ליה נקט האי קרא ולא משום סמוכים: אָת הכאה האמורה באדם לתשלומין. י"ם דגרסי בתר הכי והכתיב איש כי יכה כל נפש אדם מות יומת פירוש שימיתו אברו תחת אברו של חבירו ומשני יומת בממון וממאי דבממון אימא מיתה ממש לא ס"ד חדא דהא איתקש למכה נפש בהמה ועוד דכתיב התם כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו ש"מ ממון ואין נראה לר"י אותה גירסא כלל חדא דאיש כי יכה כל נפש אדם מוקמינן בהנשרפין (סנהדרין דף עת.) בקטלא גבי פלוגתא דרבי יהודה בן בתירה ורבנן גבי הכוהו י׳ בני אדם בי׳

> > בו למה לי הך ג"ש דהכאה הכאה ע"כ נראה דל"ג ליה כלל: ש מבדי רשעתו נפקא. פירושו נסוף פ"ג (דף כו."): מאי חזית דילפת ממכה בהמה נילף ממכה אדם. אע"ג דלהא לא אינטריך דממילא הוה חמרינן עין תחת עין ממש מ"מ אינטריך דלא נילף ממכה בהמה: מבה מכה למ"ל. וא"ת דרבא דריש מיניה בפרק אלו נערות (כתובות דף לה.) בפירוש ריבתה תורה חייבי מלקיות כחייבי מיתות לתשלומין מג"ש דמכה מכה וי"ל דרבא לטעמיה דדרים לקמן עין מחת עין ממון מקרא אחרינא:

מקלות ועוד דלממון לא אלטריך ועוד

מאי פריך מעיקרא והכתיב איש כי

יכה כל נפש אדם מי אלים מקרא

דעין תחת עין דמוקמינן ליה בממון

בג"ש דהכאה הכאה ועוד מכיון

דכתיב כאשר יתן מום באדם כן ינתן

ובושת: בנזק כיצד סימא את עינו קמע את ידו שיבר את רגלו רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק ושמין כמה היה יפה וכמה הוא יפה: צער יכואו (או) בשפוד או במסמר ואפילו על ציפורנו מקום שאינו עושה חבורה יאומדין כמה אדם כיוצא בזה רוצה לימול להיות מצמער כך: הריפוי הכהו חייב לרפאותו יעלה בו צמחים אם מחמת המכה 🚯 חייב שלא מחמת המכה פמור יחייתה ונסתרה חייתה ונסתרה חייב לרפאותו חייתה כל צורכה אינו חייב לרפאותו: "שבת רואיז אותו כאילו הוא שומר קישואין שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו: שיבושת הכל לפי המבייש והמתבייש: גמ' אמאי יעין תחת עין אמר רחמנא אימא עין ממש לא סלקא דעתך דתניא יכול סימא את עינו מסמא את עינו קמע את ידו מקמע את ידו שיבר את רגלו משבר את רגלו ת"ל 2מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לתשלומיז יאף מכה אדם לתשלומין ואם נפשך לומר הרי הוא אומר נלא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאין חוזרין יחי מכה אילימא ימכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת ההוא בקמלא כתיב אלא מהכא ימכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש וסמיך ליה זואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו האי לאו מכה הוא © הכאה הכאה קאמרינן מה הכאה האמורה בבהמה לתשלומין אף הכאה האמורה באדם לתשלומין והא כתיב יואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת בממוז ממאי דבממון אימא במיתה ממש לא סלקא דעתך חדא דהא איתקש למכה בהמה ישלמנה ועוד כתיב בתריה כאשר יתן מום

לקמן וכי מאחר דכתיב לא תקחו כופר לנפש רוצח האי מכה מכה **'מחין.** מלנ"ט: שבת. כל ימי החולי רואים אוחו כאילו הוא שומר

החובל בחבירו "חייב עליו משום חמשה דברים יבנזק בצער בריפוי בשבת

שהרי אין ראוי למלאכה כבידה אפילו בלא חולי שהרי נקטעה ידו ורגלו והוא כבר נתן לו דמיהן: הכל לפי המבייש. אדם קל שבייש בושתו מרובה: והמתבייש. אדם חשוב שנתבייש בושתו מרובה. וכולהו חמשה דברים מקרא נפקי נזק דכתיבי עין תחת עין לער פלע תחת פלע דהכי דרשינן בגמ׳ ריפוי ושבת רק שבתו יתן ורפא ירפא בושת דכתיבי וקלותה את כפה ממון: גבו׳ מכה אדם ומכה בהמה. לקמן מפרש לקראי הי מכה קאמר: ואם נפשך לומר. ואם יש לך להשיב ולהקשות כלום על טעם זה לא ולמד ממדרש אחר: הרי הוא אומר כו'. ולקמן בעי מאי הוי ליה לחקשויי: שחין חוזרין. לחחר שנקטעו: בקטלה כתיב. ותשלומין אין שם: הכחה הכחה גמרינן. אע"ג דקראי לא דמו גמרינן ג"ש כדתנא דבי ר׳ ישמעאל ושב הכהן ובא הכהן (עירובין דף נא.) ומכה אדם דקתני הכא הכאה הוא דקאמר ומכי יתן מום גמר דמום ע"י הכחה בח: והכחיב חיש כי יכה כל נפש חדם. ולקטלח לא אתא קרא אלא לראשי אברים כדכתיב בתריה עין תחת עין וכתיב יומת כלומר יגטל אברו וימות אותו אבר: מאי אם נפשך לומר. מאי הוה ליה לאקשויי: נילף ממכה אדם. שנהרג ממש והכא נמי (ג) הי (כתיב) כי יתן מום מום ממש: אמרי דנין ניוקין כו'. כלומר משום האי פירכא

לא הוה מדחיק תנא למילף מלא

תקחו הא מצי לשנויי הכי דנין ניזקין

מניזקין כו': ואכתי מבעי ליה לא

השקול ממונה ותפטריה. מקטלה

ולגופיה אלטריך ולא למעוטי אחריני:

לנפש רולת. דלה הצטריך התי למעוטי ראשי אברים שאינן נפש:

היה נלרך היה מוכר עלמו בעבד עברי: במסמר.

קישואין ונותן שכירתו של כל יום

כאב המכה: כיוצא בוה. לפי מה שהוא מעונג רב לערו וכאיבו:

4. וּמַבֵּה נֶפֶשׁ בְּהַמְה יְשַׁלְמֶנָה נֶפֶשׁ תַּחַת ויקרא כד יח נפש: יי 5. ואיש רי יחז מוח בּ וְיָנֵּוֹ בּיִּ יְנֵּיוֹ נֵיוֹם בַּעֲמִיתוֹ בַּאֲשֶׁר עֲשָׂה בֵּן יֵעֲשֶׂה לוֹ: ויקרא כד יט יַעְשָׂה לוֹ: ויקרא כד יט 6. ואישׁ כּי יכּה כּל נפשׁ

7. והיה אם בן הכות ָּהְרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשּׁפֵט הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשּׁפֵט וְהִכְּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רְשְׁעְתוֹ דברים כה ב במספר: בּי. - בּי מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶוְרָח יִהְיֶה כִּי לִכֶם בַּגֵּר בָּאֶוְרָח יִהְיֶה אַנִי יִי אֱלֹהֵיכֶם:

ייקרא כד כב ויקרא כד כב

הגהות הב"ח

(א) במשנה עלו נו למחים: (ב) גם' לאו מכה הוא אגן הכאה הכאה: (ג) רש"י ד"ה ניליף וכו" והכא נמי כי כתיב כי

> לעזי רש"י מלנ"ט. פצעים.

> > באדם כן ינתן בו ושמע מינה ממון ומאי אם נפשך לומר תו קא קשיא לתנא מאי חזית דילפת ממכה בהמה לילף ממכה אדם אמרי דנין ניוקין מניזקין ואין דנין ניזקין ממיתה אדרכה דנין אדם מאדם ואין דנין אדם מבהמה היינו דקתני אם נפשך לומר הרי הוא אומר לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאינן חוזרין והאי לא תקחו כופר לנפש רוצח למעומי ראשי אברים הוא ראתא האי מבעי ליה דאמר רחמנא לא תעביר ביה תרתי לא תשקול מיניה ממון ותקטליה האי "מכדי רשעתו נפקא ∘רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתי רשעיות ואכתי מבעי ליה דקאמר רחמנא כלא תשקול ממון ותפטריה א"כ לכתוב רחמנא לא תקחו כופר לאשר הוא רשע למות לנפש רוצח למה לי ש"מ

לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאינן חוזרין וכי מאחר דכתיב לא תקחו כופר מכה מכה למה לי אמרי אי מהאי הוה אמינא שאי בעי עינו ניתיב ואי בעי דמי עינו ניתיב קמ"ל מבחמה מה מכה בהמה לתשלומין אף מכה אדם לתשלומין: תניא ר' דוְסתאי בן יהודה אומר עין תחת עין ממון אתה אומר ממון או אינו אלא עין ממש אמרת הרי שהיתה עינו של זה גדולה ועינו של זה קמנה היאך אני קורא ביה עין תחת עין וכי תימא כל כי האי שקיל מיניה ממונא התורה אמרה °משפט אחד יהיה לכם ©משפט השוה לכולכם אמרי מאי קושיא דלמא נהורא שקיל מיניה נהורא אמר רחמנא נישקול מיניה דאי לא תימא הכי קמו